

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De jonge Stalin: de vele gezichten van Soso

Wijngaard, Anika van de

Citation

Wijngaard, A. van de. (2009). De jonge Stalin: de vele gezichten van Soso. *Leidschrift : Rusland En Europa. Westerse Invloeden Op Rusland*, 24(September), 130-132. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/72881>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/72881>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Leidschrift

Historisch Tijdschrift

Artikel/Article: De jonge Stalin: de vele gezichten van Soso [recensie]

Auteur/Author: Anika van de Wijngaard

Verschenen in/Appeared in: *Leidschrift. Rusland en Europa. Westerse invloeden op Rusland* 24-2 (2009) 130-132

© 2009 Stichting Leidschrift, Leiden, The Netherlands

ISSN 0923-9146

Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd en/of vermenigvuldigd zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior written permission of the editorial board.

Leidschrift is een zelfstandig wetenschappelijk historisch tijdschrift, verbonden aan het Instituut voor geschiedenis van de Universiteit Leiden. *Leidschrift* verschijnt drie maal per jaar in de vorm van een themanummer en biedt hiermee al ruim twintig jaar een podium voor levendige historiografische discussie.

Artikelen ouder dan 2 jaar zijn te downloaden van www.leidschrift.nl. Losse nummers kunnen per e-mail besteld worden. Het is ook mogelijk een jaarabonnement op *Leidschrift* te nemen. Zie www.leidschrift.nl voor meer informatie.

Leidschrift is an independent academic journal dealing with current historical debates and is linked to the Institute for History of Leiden University. *Leidschrift* appears tri-annually and each edition deals with a specific theme.

Articles older than two years can be downloaded from www.leidschrift.nl. Copies can be ordered by e-mail. It is also possible to order a yearly subscription. For more information visit www.leidschrift.nl.

Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in *Historical Abstracts*.

Secretariaat/ Secretariat:

Doelensteeg 16
2311 VL Leiden
The Netherlands
071-5277205
redactie@leidschrift.nl
www.leidschrift.nl

Comité van Aanbeveling:

Prof. dr. W.P. Blockmans
Prof. dr. H.W. van den Doel
Prof. dr. L. de Ligt
Prof. dr. L.A.C.J. Lucassen
Prof. dr. M.E.H.N. Mout
Prof. dr. H. te Velde

De jonge Stalin: de vele gezichten van Soso

Young Stalin

Simon Sebag Montefiore

Phoenix; Londen; 2008; 442 pp.; ISBN 9780753823798

€14,95

Zonder enige twijfel is Josef Stalin één van de grootste en meest besproken figuren in de geschiedenis van Rusland en Europa. Zijn ijzingwekkende bewind en de waanzinnige uitwerkingen van het stalinisme zijn veelvuldig beschreven door historici. Stalin wordt veelal gezien als de onbetwistbare generalissimo, het staatshoofd dat verantwoordelijk was voor de dood van 20 tot 25 miljoen mensen en de opperpriester van het internationale marxisme. In het boek *Young Stalin* van Simon Sebag Montefiore wordt het leven van Josef Stalin beschreven voordat hij wereldwijd bekend en gevreesd werd als dictator van de Sovjet-Unie. Het boek vertelt het verhaal dat voorafgaat aan het eerdere boek van Montefiore: *Stalin, the court of the red tsar*, dat verscheen in 2004. Beide boeken hebben meerdere literatuurprijzen gewonnen. De beschrijving van de jonge jaren van Stalin is uiterst interessant omdat het inhaakt op de vraag wat ertoe leidde dat een arme, Georgische jongen, die voorbestemd was om priester te worden, uiteindelijk één van de grootste totalitaire staatshoofden in de wereldgeschiedenis werd. Het boek geeft een gedetailleerde beschrijving van het leven van Josef Djoegasjvili, de jonge Stalin, waarbij naast het geschreven bronnenmateriaal ook gebruik is gemaakt van fotomateriaal.

Stalin, alias Soso, groeide op in armoede en werd met regelmaat mishandeld en getiranniseerd door zijn alcoholistische vader. De vasthoudendheid en de invloedrijke contacten van zijn moeder, die als wens had dat haar zoon priester zou worden, zorgden ervoor dat hij werd toegelaten op een Russisch-orthodoxe seminarie.¹ Ondanks zijn fysieke zwakte, Georgische nationaliteit en lage sociale status ontwikkelde hij zich tot een uitmuntende leerling. Desondanks zou hij zijn opleiding nooit afmaken. Zich afzettend tegen het repressieve klimaat op het seminarie, kwam hij in aanraking met het marxisme. De conflicten tussen Stalin en de

¹ Stalin was de wettige zoon van een kleermaker. Hierdoor had hij officieel geen recht om toegelaten te worden tot de priesterschool, omdat deze alleen toegankelijk was voor zonen van geestelijken.

autoriteiten van de school mondde uit in zijn verwijdering van de opleiding waarna hij zich ontwikkelde tot een vurig, daadkrachtig en bovenal nergens voor terugdeinzende marxist.

Het boek geeft een indrukwekkend portret, waarin beide kanten van de mens Stalin naar voren komen. Het turbulente leven van de jonge revolutionair: zijn furieuze marxistische overtuigingen en zijn criminele activiteiten. Maar ook zijn chaotische liefdesleven wordt beschreven in het boek. Stalins leven voor de Russische Revolutie werd met name beheerst door het leven in ballingschap en ontsnappingen. Daarnaast geeft de biografie van de jonge Stalin een gedetailleerd verslag van de activiteiten van de communisten voorafgaand aan de Revolutie van 1917.

Naast het beeld van de gevreesde en vasthoudende bolsjewiek, die de samenwerking met criminelen prefereerde boven samenwerking met marxistische intellectuelen, wordt in het boek ook een andere kant van Stalin geschetst. Dit is de kant van Stalin die verborgen bleef in de literatuur over Stalin als totalitaire machthebber en het stalinisme. Zonder uit het oog te verliezen dat Stalin al in zijn jonge jaren niet terugdeinsde voor repressieve machtsmethodes en hoogst wantrouwend was, beschrijft Montefiore ook de romanticus, de autodidactische intellectueel en de poëet die hij was.

Montefiore gebruikt een ruim scala aan bronnen waaruit de zelfgeschreven poëzie van Stalin het meest opvalt. Naast persoonlijke bronnen van de hand van Stalin gebruikt de auteur ook interviews en de memoires van degenen die Stalin ontmoetten of kenden. Hoewel orale bronnen en egodocumenten door historici vaak met terughoudendheid worden benaderd – herinneringen zijn immers subjectief en onderhevig aan veranderingen in de loop der jaren – zijn deze bronnen juist belangrijk voor het verhaal dat Montefiore schetst. Hij gebruikt ze om een antwoord te vinden op de vraag, wie was de man Josef Stalin? De verschillende memoires en interviews worden toegepast om zowel de perceptie als de persoonlijkheid van Stalin te beschrijven.

Herhaaldelijk wordt in het boek de zachte kant van Stalin beschreven, veelal door zijn minnaressen. Het is echter wel duidelijk dat deze zachte kant slechts op schaarse momenten dominant was. De kwetsbare kant van Stalin is het meest zichtbaar in het hoofdstuk over de dood van zijn eerste vrouw Kato (hoofdstuk 21). Stalin, die zijn vrouw weigert bij te staan tijdens haar ziekbed vanwege zijn revolutionaire activiteiten, is verscheurd door verdriet als zij overlijdt. Haar dood drukte een stempel op het leven

van Stalin. Deze vrouw was de zachte kant van Stalin, zoals hij zelf beschreef: 'This creature softened my heart of stone. She died and with her died my last warm feelings of humanity' (p.202).

Montefiore heeft niet zozeer voor ogen om de dictator Stalin af te schilderen als een product van een ongelukkige jeugd. Hij ziet de persoonlijkheid van Stalin, die deels werd gevormd door zijn jeugd maar niet volledig hieraan kan worden toegeschreven, als de reden waarom Stalin uiteindelijk de dictator van de Sovjet-Unie werd. Zo schrijft Montefiore: 'Psychiatrists believe that violence always damages children, and it certainly did not instil love and sympathy. Many children abused by alcoholic fathers repeat the behaviour to become child- or wife-beaters themselves, but few become murderous tyrants' (p.28).

Het boek *Young Stalin* won in 2007 de Costa Book Award voor beste biografie. Deze Britse literatuurprijs beoordeelt boeken zowel op literaire waarde als op toegankelijkheid en plezierig lezen. Het boek heeft geen ingewikkelde overpeinzingen van de lezer. Integendeel, het is juist zeer toegankelijk voor het grote publiek. Maar hierdoor mist het boek ook een wetenschappelijke aanzicht die het aanspreekbaar zou maken voor historici. Zonder te twifelen aan het historisch onderzoek van de auteur, heeft hij zich beperkt tot het schrijven van een zeer algemeen leesbaar werk.

De auteur heeft gebruik gemaakt van een verscheidenheid aan bronnen, maar veel bewijsmateriaal over het leven van Stalin is ten tijde van het stalinistische bewind vernietigd. De auteur kan bij sommige aspecten van het verhaal slechts inspelen op geruchten. Zo gaat hij onder andere in op het gerucht dat Stalin in het eerste decennium van de twintigste eeuw werkzaam was als tsaristische spion. Hiervoor zal echter nooit bewijs gevonden worden.

Spectaculaire, bewijsbare openbaringen worden in het boek niet gedaan. Desondanks heeft Montefiore op levendige wijze het leven van Stalin weten te beschrijven. Het boek heeft een sterk romantiserende toon, maar dit is de schrijver misschien niet volledig aan te rekenen. Het turbulente leven van Stalin voordat hij staatshoofd werd, is een ongelofelijk verhaal dat, zelfs op een non-fictionele biografische wijze verwoord, aandoet als een avonturenroman.

Anika van de Wijngaard